

Lapszemle.

A nyírfa erdőgazdasági jelentőségéről. Az „Erdészeti Lapok” 1893.-iki évf.-ának 485—492. oldalán ugyanezen czim alatt megjelent cikk barátokat iparkodott szerezni a nyírfának az erdészek körében az által, hogy rámutatott a nyírfának, mint közbeelegyített fanemnek hasznosságára.

A jelen soroknak célja kimutatni, hogy a nyírfa bizonyos termőhelyi viszonyok — s különösen talajviszonyok — mellett nélkülözhetetlen, becses fanem.

Sajnos, hogy ennek nyilvánvalóvá tételére ismét a külföldhöz kell fordulnom. Honi tapasztalati adatok hiányában közlöm tehát Kriner Alfréd erdőgondnoknak az „Österreichische Forst- und Jagdzeitung” 1895. évi 38. számában közzétett igen érdekes és teljesen sikerült kísérleteit.

Kriner leír két különböző termőhelyen keresztül vitt erdősitést, melyeknél — különösen a talajviszonyok miatt — más fanemmel, mint a nyírfával, nem tudott boldogulni.

Az egyik beerdősitendő területet D.-K.-nek fekvő, csekély esésű lejtő képezte; a tiszta homok talaj vékony humusz-réteggel volt földve mindaddig, míg a 80—100 éves szép növésű erdei fenyő állatot, mely a lejtőt földte, — ezelőtt körülbelül 30 évvel — le nem vágták. Az erdei fenyő állab letarolása után a talajt először a calluna és vaccinium-félék, azután az Elymus és Arundo lepték el; ezek mindinkább ritkultak s lassanként átadták a helyet a Cladoniának, miglen ez is eltűnt s a homok futóvá vált. A talaj leírt átalakulását a gazdaság akkori vezetőjének azon megboesáthatatlan hibája is elősegítette, hogy az egész vágásterületet, erdei fenyő maggal való bevetés céljából, felszántatta. A szántást követő vetés sikertelen maradt. A magból kikelt erdei fenyő csemeték legnagyobb része vagy kiszáradt, vagy betemette azokat a futóhomok.

A későbbi vetések és ültetések is mind sikertelenek; itt-ott megmaradt ugyan egy-két erdei fenyő, de az is inkább csak 2—3 m. magas bokor volt.

Tüzetes vizsgálat kiderítette, hogy a talaj csekély vízáteresztő képességgel bírt; 30 órás esőzés ugyanis csak 2 cm.-re hatolt be a talajba. Ez a megfigyelés magyarázta meg azután azt a másik tapasztalatot, hogy t. i. a meglévő erdei fenyő fászkák csak az utolsó évi tüket hordták, a többieket pedig szokás ellenére levették. A tűhullás azért következett be idő előtt, nehogy a déli oldalakon a nap hevének kitett fászkák több nedvességet párologtassanak el, mint mennyit a rossz vízáteresztő talajból felvehetnek.

Az eddigiekből láthatjuk, hogy a beerdősítendő vágásterület termőhelyi viszonyai a lehető legrosszabbak voltak: a nap hevének kitett D.-K.-fekvés; rossz vízáteresztő felülettel bíró futóhomok talaj! Nehéz feladat volt tehát a vágásterületet beerdősíteni és talaját megjavítani. A megtelepitendő fanemet még könnyű volt kiválasztani; erre legalkalmasabbnak mutatkozott az erdei fenyő, nemcsak talajjavító tulajdonságánál fogva, hanem a talaj iránt való csekély igényei miatt is; de ajánlották e fanemet különösen a vágásterületet körülövező és szépen díszlő erdei fenyő fiatalosok, melyek arra engedtek következtetni, hogy e fanemnek az ottani termőhely teljesen megfelel.

Nehezebb kérdés volt az, hogy mily uton módon kell az erdei fenyőt megtelepíteni, miután az eddigi kísérletek — még a gumós ültetés is — sikertelenek maradtak. Kriner hosszas fontolgatás után mindenekelőtt egy védő állab megtelepítésére határozta el magát, s annak ültetéséhez mindjárt hozzá is foghatott, annál inkább, mert a futóhomok előzetes kiterjedt megkötésére szükség nem volt, a D. és Ny. irányában fekvő hegygerinczek és az É. és K. felé határos erdők védelménél fogva. Csakis egyes keletkező félben levő vizárkocsák futó széleit kellett megkötni, de ez is könnyen sikerült erdei fenyő ágakból font sövények felállításával.

A megtelepitendő védő állab faneméül az akác és a nyírfa kínálkozott. Az akác ellen szólt az, hogy a nyulak igen el voltak szaporodva s az akác a nyulak rágásait nagyon is megérezte volna. A nyírfát ajánlotta az a körülmény, hogy azt a vadak alig bántják, gyorsan nő, az abroncskészítő házi iparnál már fiatal korában keresett s így korábban használható és alátelepítésre hamarabb alkalmas. Kriner tehát a nyírfát választotta, s annak megtelepítését a következőkép vitte keresztül.

Az ültető anyagot a vágásterülettől 0,5 *km.*-re fekvő, sűrű, 5—12 éves nyírfa fiatalos szolgáltatta; honnan a nyírfákat kora tavasszal kiásták és megcsonkították. A csonkításnak az volt a célja, hogy egyrészt az így termelt seprű és rözse anyag értékesítése útján az erdősítés költsége némileg fedeztessék, másrészt pedig, hogy a csonka csemetéken, a gyökfön ülő alvó rügyekből fejlődjék a változott életviszonyokhoz már kezdettől fogva hozzászokni kényszerült új törzs.

Az ültetés előtt való év nyarán a vágásterület talaja újabb vizsgálat alá vétetett, s ekkor kiderült, hogy a talaj 10 *cm.*-nyi mélységen alul már állandóan hűvös. Ezen megfigyelés adta a magyarázatát annak, hogy a beerdősíteni szándékolt vágásterületen az erdei fenyő vetések és ültetések nem sikerültek, daczára, hogy a szomszédos területeken ugyanazon fanem jól tenyészett. A vágásterületen talált erdei fenyő fácskák gyökérzete ugyanis — mint a vizsgálat kiderítette — a táplálékban szegény talajban nem lefelé, hanem szintes irányban terjedt; a gyökérzet tehát a nedvesebb, küvösebb homok réteget nem érthette el s így folytonosan kinlódott a szárazsággal. Ezen megfigyelés Krinert arra készítette, hogy a nyírfa csemetéket már előre is a nedvesebb homokrétegbe ültesse s e célból a gödröket 20 *cm.* mélyre ásatta ki. A gyökfő alsó rügyei így a föld alá kerültek ugyan, de a fácskák meg voltak védve a kiszáradástól.

Az ültetés — minthogy az ültető anyagban nem volt hiány, a munkaerő olcsó volt, a rözse anyag jól volt értékesíthető, és mert a talajtakaróról lehetőleg gyorsan és jól kellett gondoskodni — 1. *m.*-res hálózatban vitetett keresztül. A munka gyorsan haladt s az egész 2,3 *ha.*-nyi vágásterületnek nyírfa csonka csemetékkel való beültetése összesen 27 *frt* 50 *krba* került.

Az ültetés után való harmadnapon több óráig tartó esőzés volt; de erre azután teljes 70 napig tartó szárazság következett.

Az ültetés után négy hét múlva már mutatkoztak a vörösös levélekék, három hó múlva pedig már az egész vágásterület 15—30 *cm.*-nyi magas nyírfa sarjakkal volt fődve s ekkor már bizonyosra volt vehető, hogy a nyírfa védő állab megtelepítése, a nehéz termőhelyi viszonyok daczára, teljesen sikerült.

Egy tő 10—12 sarjat is eresztett. A sarjak levelei szokatlanul

nagyok, üde zöld színűek voltak, míg a szándékosan közbeültetett magesegetéken csak kevés, feltűnően kicsi, halvány zöld színű levél fejlődött.

A sarjak között voltak 40 *cm.*-nyi magasságúak is; egyesek későn hajtottak; némelyek pedig beteges színűek voltak ugyan, de az utóbbiak közül kiásott példányok azt mutatták, hogy a számos alsó rügyekből keletkezett sarjak legnagyobb része még nem érte el a talaj felszínét.

A leírt erdősítés annak a bizonyítéka, hogy a nyírfa sovány, rendkívül forró és száraz homoktalajon — a hol vetéssel egyáltalán nem lehetne boldogulni, magesegetékekkel pedig csak tökéletlen eredményt lehetne elérni — csonka csemetével való ültetés útján sikerrel megtelepíthető.

A második beerdősítendő terület egy alig lecsapolható, mély fekvésű, körülbelül 5 *ha.*-nyi mocsárból állott; a szomszédos magasabb fekvésű szintén mocsaras terület 10 éves égerrel be volt már ültetve; a mélyebb fekvésű beerdősítendő terület ellenben kákával volt sűrűn benöve, melyen a beerdősítés céljából eddig foganatosított kísérletek mind meghiúsultak.

Kriner az újabb kísérletnél nem választotta a szomszédos területen már meglevő égert, mert a megejtett vizsgálatnál az éger fácskákon a betegség nyomait találta; hanem ez esetben is nyírfához folyamodott, annál inkább, mert a mocsár szélein sűrű nyírfa fiatalos volt.

Kriner először a nyírfát tavasszal vetés útján próbálta megtelepíteni, de a vetés nem sikerült. Erre aztán ősszel újabb kísérletet tett a közelben található nyírfácskák átültetésével; a mit úgy vitt keresztül, hogy a kiásott fácskákat megcsontította, s a mocsár közvetlen közelében kiásottakat gumóval, a többiekét pedig csupasz gyökérzettel ültette át.

Az ültetés teljesen sikerült; a csemetéknek csak 3⁰/₀-a veszett ki s csakis azért, mert gyökérzetük elfagyott.

Ezen erdősítés annak bizonyága, hogy a nyírfa mocsáros helyeken csonka csemetével való ültetés útján sikerrel megtelepíthető.

(Közli: Péch K.)